Předkové Jožky Kubíka byli Romové, usedlí na Moravě již od 19.století. Muži vykonávali tradiční profese: drobné kovářství a muziku. Velká část péče o rodinu – včetně obstarávání potravy – však ležela na ženách. Ty pomáhaly v domácnostech bohatších sedláků či při polních pracech (muži většinou neměli k zemědělství velký vztah) a za to dostávaly nejčastěji jídlo nebo starší oděvy. Rozdělení podílu na hudebních aktivitách romské komunity je vlastně jen jedním z vyjádření různých úloh obou pohlaví: zatímco muži hráli pro okolí za odměnu, ženy předávaly znalosti tradičního písňového repertoáru. Nehrávaly na hudební nástroje, zato však mezi nimi bývaly vynikající zpěvačky. Podobně jako jiné romské rodiny usedlé na Moravě po mnoho desítiletí přestali i Kubíci mluvit romsky a ani jinak se nesnažili odlišovat od okolního obyvatelstva; přesto s ním však nikdy tak docela nesplynuli. Tutéž skutečnost tu ostatně odráží i hudba: Romové zde hráli po boku příslušníků majoritního etnika – způsobem, který do značné míry spoluutvářeli, a to převážně moravské lidové písně.

V takovém prostředí, v romské rodině s hudebníky mezi předky i později narozenými příbuznými se narodil Jožka Kubík 9. dubna 1907 v Hrubé Vrbce, v jihovýchodní části Moravy, které se říká Horňácko. Z osmi dětí se dospělosti dožili čtyři – dva chlapci (bratr Pavel hrával v Jožkově kapele na housle) a dvě sestry.

Romští chlapci si již v dětství často sestavili vlastní kapelu; místo houslí i smyčců však mají v rukou klacíky. Právě to je věrným obrazem způsobu učení někdejších romských muzikantů: nápodoba – nejprve na klacík, pak jakýsi starý nástroj, jehož struny se až předřou, a znovu poslouchat a zkoušet. Jožkovu skoro až posedlost houslemi v dětství dobře vykresluje historka, kterak Jožka se svými kamarády sáňkoval – a přitom hrál na housle. (Netřeba jistě dodávat, že jeden ze sáňkařských karambolů ukončil i život houslí.) „Škola lidového muzikanta“ má v nižších stupních dva hlavní předměty: poslech a nápodobu. Tak se učil i Jožka Kubík: nejprve poslechem známých kapel („Ňorků“, „Lipárů“, „Miškeříků“), od patnácti let jako primáš v jedné z nich („Lipárova muzika“). Od poloviny třicátých let měl již vlastní cimbálovou muziku (mimochodem: zatímco maďarskou „cikánskou muziku“ si bez cimbálu nelze představit, na Horňácku byl běžný soubor sestaven jen ze smyčcových nástrojů. Cimbál uvedl mezi housle, kontrující violy a basy až Kubík).

Během druhé světové války bylo zabito 90 % moravských Romů v koncentračních táborech. Několik hrubovrbeckých muzikantů bylo však zásluhou jinak nechvalně proslulého spolku Národopisná Morava (v jehož čele stál syn Joži Úprky) z transportu „vyreklamováno“, a tak je nestihl osud jejich rodičů a sourozenců. K nim patřil i Jožka. Po válce pracoval v různých zaměstnáních (jehlárna ve Velké, Považské strojírny, Jihomoravské trubkárny a tažírny), ale především hrál a vedl svůj soubor.

Zemřel 8. února 1978. O 22 let později se vrátil: jako černá planetka na oběžné dráze mezi Marsem a Jupiterem, objevená jihočeskými astronomy, která nese (na návrh B. Rychlíka) Kubíkovo jméno.

Zpracováno dle: Jožka Kubík. Horňácký primáš, jehož jméno je ve hvězdách, ROMBASE © by Zuzana Jurková

Vyprávění Antonie Angrové o tom, jak byl Jožka Kubík vyreklamován z transportu

Antonie Angrová ze Strážnice (Ctibor Nečas, Našťi bisteras – nemůžeme zapomenout):

„A fčíl došli Němci a viděli, že sme opravdu všecí šikovní. Tak jeden, ten vysoký, nám říkal: Jedného z každej obce si vyvolte, nejstaršího, to si určite mezi sebú, a ten nech ide k telefónu a zatelefonuje na každú svoju obec. A léci dojedú pro vás, tak si vás možú vzít dom. Jedině dojeli Vrbčané a Veličané, nastrójení, jak když idú na slavnosť, v krojoch, v kamizolách. A dojeli ale štyré místo jedného. Tých vrbeckých vzali všeckých. Chceli napřed jenom Jožku Kubíka, ale ona prosila, aj klekla na kolena, a oni potom aj ju vzali dom, tú jeho ženu. Velických vzali také. Ale z Kněžduba nedojel nikdo, z Petrova a z Lipova nikdo, ze Strážnice taky nikdo, tých transportovali. To nedělali enom Němci, ale aj naši lidé. Nechceli mět tú cigánskú honóriu. Nedá sa nic dělat, bylo to tak.”